

Šolstvo v okupiranem srbskem ozemlju.

(Korespondenčni urad.)

Z naredbo vrhovnega armadnega poveljnika z dne 23. julija t. l. so izdane določbe glede šolstva za območja Srbije, ki so pod avstro-ogrsko vojaško upravo.

Vrhovno vodstvo in nadzorstvo nad poukom in vzgojo pripada c. in kr. vojaški upravi. Nadzorstvo nad šolami, ki podajajo višjo nego splošno ljudskošolsko izobrazbo, izvršuje neposredno vojaška generalna uprava, ono nad drugimi šolami pa okrožni poveljnik. Šole in vzgojevališča, ki jih je popolnoma ali deloma ustanovila ali jih vzdržuje c. in kr. voj. uprava ali z nje privoljenjem kakaj javna korporacija, so dostopna vsem prebivalcem okupacijskega območja brez razlike državljanstva ali veroizpovedanja.

Učni jezik na vseh javnih šolah je srbsko-hrvatski.

Vršenje in neposredno nadziranje verskega pouka, kakor tudi bogočastja otrok, ki pripadajo katoliški cerkvi, srbsko - pravoslavni, evangelijski, muzelmanski ali židovski verski družbi, se prepušča v šolah — ne da bi bilo s tem prikrajšano nadzorstvo po c. in kr. vojaški upravi — dotični cerkvi ali verski družbi.

Privatne šole se smejo ustanavljati, zopet odpirati in nadaljevati le na podlagi dovoljenja vojaškega generalnega guvernerja.

Ljudski šoli je naloga, da otroke v dobi med dovršenim šestim in dovršenim dvanajstim letom vzgaja npravstveno-versko, da razvija njih duševne in telesne sposobnosti, da jih preskrblja z znanjem in sposobnostmi, potrebnimi za nadaljnje izobraževanje za življenje, in da ustvarja podlage za vzgajanje vrlih ljudi in članov skupnosti. Starši in njihovi namestniki so obvezani, da svojim otrokom in varovancem dajejo pouk in vzgojo vsaj v tisti izmeri, ki je prepisana za javne ljudske šole. Generalna vojaška uprava odreja ustanavljanje, nadaljevanje in zapiranje ljudskih šol, določa učna sredstva (učne načrte in učne knjige) in odreja tudi nameščanje učnih oseb. Okrožno poveljstvo vodi pouk, vzgojo in skrb za zdravje na ljudskih šolah po v to poklicanih organih. Generalna vojaška uprava določa — kolikor le možno v soglasju z območjem krajne občine — okrožja šolskih občin za vsako javno ljudsko šolo na ta način, da ne bo — kolikor je to pač možno — noben v obisk šole obvezan otrok moral hoditi več nego štiri kilometre od svojega bivališča, ter da bo vsaka šola služila pouku najmanj 40 v šolski obisk obvezanih otrok.

Učne osebe polagajo ob nastopu službe v roke vojaškega generalnega guvernerja zaobljubo, v kateri obljubljajo zvesto izpolnjevanje dolžnosti in pa, da izven šole ne store ničesar, kar bi bilo naperjeno proti državnim napravam monarhije, ali kar bi moglo oškodovati zaupanje v pravičnost in dobrohotno skrb Njegovega Veličanstva, cesarja in kralja, za srbski narod.

Učno osobje se plačuje iz deželnih dohodkov.

Pouk in vzgoja otrok na javnih ljudskih šolah sta brezplačna; ne bo se pobirala nikakoli šolnina. Pri pouku se rabijo edino le latinske črke. Staroslovanska cirilica se poučuje v zvezi z grško-pravoslavnim verskim poukom. Kot organ za vodstvo in nadzorstvo grško-pravoslavnega pouka in vzgoje je pridodeljen okrožnemu poveljstvu okrožni šolski nadzornik.

Za vršenje učnega poklica na javnih ljudskih šolah se nameščajo:

1. Podčastniki s potrebno učno usposobljenostjo.

2. Državno izprašani učitelji in učiteljice iz avstro-ogrsko monarhije ali iz stanu domačega učiteljstva. Vse učne osebe morajo biti popolnoma večje učnemu jeziku.

Naredba določa tudi ustanavljanje zavetišč za sirote, ki naj bi osirotelim otrokom, ki pogrešajo zadostne domače odgoje in nadzorstva, pod vojaškim vodstvom dajala dobre vzgoje in jim nadomeščala očetov dom. Načelno se ustanovi v vsakem okrožju — če možno, na sedežu okrožnega poveljstva — po eno zavetišče. Na čelu sirotinskega zavetišča je častnik ali starejši podčastnik z učno usposobljenostjo kot poveljnik zavoda in voditelj šole. V sirotinska zavetišča se sprejemajo duševno in telesno normalno razvijali otroci v dobi od dovršenega četrtega do dovršenega dvanajstega leta. Vsakemu zavetišču je pridružena po ena ljudska šola.

Književnost.

Hvalevredna navodila za gospodinjstvo. L. G.—va piše v »Eđinosti«: »Pred seboj imam lično knjižico z naslovom »Sušenje v gospodinjstvu«, spisal Račić Božo, učitelj v Toplicah, p. Zagorje ob Savi. Gospod spisatelj te koristne brošure podaja v lepih in jako priljubljenih navodilih, kako treba sušiti vsakovrstne povrtnine in sadje za zimo. Meni da še nikdar nismo bile me gospodinje tako potrebne pouka, kako si preskrbeti povrtnin in drugega, kot sedaj v tem vojnem času, ko nam je gledati na vse konce in kraje, kako naj prehranjujemo svoje družine ob teh omejenih množinah živil. V zimi bo z zelenjavo še huje; zato preskrbimo se sedaj, ko je na trgih in vrtih še dobiti, kar je v zimi izključeno. Zelenjava in sadje sta nam v veliko nadomestilo za nemesne dneve; pa kaj pravim: vsak dan, ker je tudi meso postalo prava delikatesa in ga moramo nadomeščati z rastlinsko hrano. — Gospod spisatelj je bil več let navezan na hrano, ki si jo je sam prirejal v jako oddaljenem kraju, kjer je primanjkovalo marsičesa. Pa tudi sedaj v vojnem času je bil dlje časa vodja oficirske kuhinje. Zato je njegov pouk na podlagi lastne izkušnje toliko bolj vreden upoštevanja. — Vsem našim gospodinjam, službojučim kuharicam in dekletom priporočam to koristno knjižico v nakup; saj je cena malenkostna. Stane le 30 vinarjev.«

Praktische neue Methode zur Perspektive. Von Fachlehrer Hermann Mauthner in Cilli. — Mit einer Figuraltafel zum grundlegenden Beispiel. — Cilli 1915. — Im Selbstverlage des Verfassers. — Str. 14. Cena 1.60 K. — Opisana konstrukcijska metoda omogoča pridobitev estetsko učinkovitih, naravnih podob premetov, direktno iz teorisa in narisa, prostih od nedostopnih zatočišč, tako da se more izbrati stališče, ki se z njega tudi v resnici dobi najlepša podoba predmeta, ki ga je upodobiti. Pri tem se more popolnoma upoštevati tudi naravna razsvetljava, s čimer ne prihajajo v napotje nobene konstrukcijske zapreke. Zategadelj zahteva ta konstrukcijska metoda z ozirom na običajno primeroma majhno naravno ploskev, tako se da konstrukcijsko delo lahko obvladati. — To konstrukcijo priporoča Teodor Schmid, dekan in profesor opisne geometrije na dunajski tehnik. — Vsem, ki se zanimajo za to poglavje opisne geometrije, delce toplo priporočamo.

»Ljubljanski Zvon.« Vsebinska septembarskega zvezka: 1. Janko Samec: Fantovske. 2. Dr. Ivo Šorli: Stefan Zaplotnik. (Konec.) 3. Fr. Milčinski: Aprozivacija. 1. Red vlada svet. (Dalje.) 4. Dr. Pavel Grošelj: Astronomski pomenki. (Dalje.) 5. M. B. Borko: V polmraku. 6. Fran Govekar: Film. 7. Dr. J. A. Glonar: Med reformacijo in romantiko. (Dalje.) 8. Književna poročila. 9. Nekrologa. Dr. L.: Dr. Karl Slaneč. (* 1857 — † 6. 9. 1916). — Dr. Fr. Ilešič: † Dr. Josip Karasek.

A. Foersterjeva »Teoretično - praktična klavirska šola je izšla v novem, neizpremenjenem izdanju. Že samo dejstvo, da je bilo treba ponatisniti to knjigo večkrat, kaže, da je to učilo res dobro. — Cena: I. zv. K 2.50; II. zv. K 2.50; III. zv. K 3.20; IV. zv. K 3.60. — Dobiva se pri »Glasbeni Matici« v Ljubljani kot založnici in po knjigarnah. Toplo priporočamo!

»Napredak« naučno-pedagoška smotra. Izdaje hrvatski pedagoško - književni zbor. Glavni urednik: Stjepan Basariček. Suredniki: Davorin Trstenjak i Josip Škavić. — Sveska VII. Sadržaj: Teorijska pedagogija. — U zaščitu naše mladosti. Miloš Borojević: Dr. W. Lay o temeljima i principima škole akcije. — Praktična pedagogija. Antun Tunkl: Čitanka u službi povjesne obuke. Davorin Trstenjak: Predavanje o obuci. Danijel Katić: Obuka u početnom računstvu. — Književna smotra. Obnovljene naše školske knjige. — Obzor po pedagoškem svijetu. Davorin Trstenjak: Iz njemačke pedagoške literature. m—č. Iz engleske pedagoške literature. Davorin Trstenjak: Pedagoški rad učene jedne Talijanke. — Manji članci i bilješke. —: Poslednji pozdrav od pokojnoga biskupa Ivana Krapca. Milan Sević: Prava životinja. Davorin Trstenjak: Sitna pedagogija.

Zvonček objavlja v 9. letošnji številki to-le vsebino: 1. Jos. Vandot: Ilka. (Pesem.) 2. Cvetomerski: O Belki in Črnki. 3. Fr. Rojec: Sin piše. — Snidenje. — Najina slika. (Pesmi.) 4. Oče in sin — vojaka. (Slika.) 5. Ivo Trošt: Jež in žaba. (Basen.) 6. Nedin Sterad: Smrt. — Mrtvaški zvon. — Polnoč. (Pesmi.) 7. Dr. Ivo Šorli: Bob in Tedi, dva neugnanca. (Dalje.) 8. Nedin Sterad: Ciprese. (Pesem.) 9. Ladislav Ogorek: Jakob Dimnik. Ob šestdesetletnici njegovega rojstva. (S sliko.) 10. Stric Pavel: Z delom se

učimo. (Dalje.) 11. Leon Poljak: Skrijančku. (Pesem.) 12. Iz južnih krajev. (Slika.) 13. Fr. Rojec: Tudi jaz. (Pesem.) 14. Pouk in zabava. 15. Kotichek gospoda Doropoljskega.

Srednješolske vesti.

Predčasni zrelostni izpiti na srednjih šolah. V vojaško službo vpoklicanim srednješolcem, rojenim do vključno 1898. leta, ki služijo pri nadomestnih četah, odnosno v zaledju, je na njihovo prošnjo dovoliti štirinredni dopust v svrhu, da morejo obiskovati zadnji srednješolski razred in predčasno položiti zrelostni izpit. Ta dopust je šteti od onega dne, ko dotičnik dospe v kraj, kjer namerava obiskovati šolo. Po vpisu za obiskovanje šole ima dopustnik pri šolskem ravnateljstvu prositi za potrdilo o dejanskem obiskovanju šole in ga nemudoma poslati poveljstvu nadomestne formacije svojega oddelka. Prošnjam za dopust v svrhu obiskovanja šole ali predčasne položitve zrelostnega izpita onih oseb, ki se že nahajajo na fronti — izvzemši c. kr. strelce in prostovoljne strelce — ni ugoditi.

Goriška slovenska gimnazija. Zaposlovalni tečaj za one učence, ki bi v mirnem času obiskovali c. kr. državno gimnazijo v Gorici, so otvorili 2. oktobra v Trstu, ulica S. Giorgio 3./I. (v bližini trga Lipsia).

Na c. kr. I. državni gimnaziji v Ljubljani se je vpisalo letos 621 rednih učencev in 53 privatistov, oziroma privatistk. Ker je veliko dijakov višjih razredov pri vojaki, je razvidno, da število dijakov na tem zavodu zaradi vojne ni nič padlo. Samo v prvi razred se je vpisalo 141 učencev in 11 učenk.

V priznanje posebno požrtvovalnega delovanja pred sovražnikom je dobil zlat zaslužni križec s krono na traku hrabrostne svetinje enoletni prostovoljec narednik, profesor v Kranju Franc Komatar, 27. črnovoj. okraj poveljstva, prideljen nekemu armadnemu poveljstvu.

Profesor Alavpovič, ki je moral pred sodnijo v Sarajevu odgovarjati zaradi političnih deliktov in je bil oproščen — sedaj tudi v najvišji inštanci — je zaposlil za umirovljenje in se nastani na Dunaju.

Naša srednja šola in ženska mladina. Omenivši, kako v Zagrebu in v provinciji to leto izredno število ženske mladine silil v srednje šole in v učiteljska in da je tudi na nemških vseučiliščih izredno naraslo število ženskih slušateljic, pišejo zagrebški »Hrvatski Rieči«: »Ta splošni pojav je ena izmed splošnih posledic te vojne. Ob mali nadi do srečne možitve si hoče ženska mladina s šolo zagotoviti svojo bodočnost, pa tudi starši si prizadevajo za to. Nihče ne more nasprotovati temu, toda šola bi morala čim prej izpremeniti svoj načrt in svoj smoter. V srednji šoli naj preneha tista verbalna »učnost«, pa tudi pretirani esteticizem, da bo vzgajala praktične in jake moralne sile, pripravljene za resno delo in za borbo, ki nas čaka po vojni. Prirodoslovni nauki bi nam morali predočati življenje v prirodi in učiti nas živeti v prirodi in boriti se z njo. Zgodovina bi morala nastopiti kot socialen in državosloven nauk, zemljepis kot gospodarski nauk. Iz take res. šole bi tudi ženska mladina prihajala pripravljena za težko življenje in borbo, ki nas čaka. Naša srednja šola bi se mogla in morala takoj lotiti te naloge, in na vladi je, da najde primerne ljudi in jih postavi na pravo mesto, s katerega bodo mogli dati naši srednji šoli primerno smer in jo osvoboditi od vsega, kar se tako in tako mora izpremeniti.« — Kar piše »Hrvatska Rieč«, odgovarja vse resnici in potrebi ter se more obrniti tudi na naše slovenske razmere. Z ozirom na te pa moramo reči: Aok hočemo dati srednješolski ženski vzgoji praktično smer, moramo to vzgojo postaviti na temelj narodnega jezika, sicer zidamo na pesek in tratimo dragoceni čas!

Iz naše organizacije. Štajersko.

Zveza slovenskih učiteljev in učiteljic na Štajerskem. III. izkaz prispevkov za »Učiteljski vojni podporni sklad«. V dobi od 1. maja do 30. septembra 1916 je prejel Zvezin blagajnik iz raznih krajev sledeče zneske:

1. Gornja Radgona: Sv. Juri ob Ščavnici 23 K; 2. Kozje: Buče 2.10 K, Dobje 4 K (Šerbak in Podlesnik), Kozje 11.70 K, Sv. Peter pod Sv. Goro 8.40 K, Pilštanj 24.94 K, Podčetrtek 10 K, Polje 4.94 K, skupaj 66.08 K;

3. Laško: Dol 15.40 K, Hrastnik 33.20 K, Laško 17.60 K; Sv. Lenart 8 K; Trbovlje 27.77 K, Trbovlje - Vode 18.40 K, Turje 3.80 K, skupaj 124.17 K;

4. Ljutomer: Stara cesta 3 K; 5. Maribor-okolica: Ruše 14.60 K; 6. Ormož: Sv. Miklavž 9.30 K, Ormož-okolica (Rajšp in Presker) 5.40 K, Središče 30 K, Svetinje (L. in A. Šijanec) 8 K, Vel. Nedelja 17.28 K, skupaj 69.98 K; 7. Selnica: Rajhenburg 15.20 K;

8. Slov. Bistrica: Jos. Sabati iz Gor. Polskave 7.40 K; 9. Slov. Gradec: Šmartno Scheligo J. 2 K, ostalo učiteljstvo 11 K = 13 K, Slov. Gradec: Vrečko 10 K in nabranih 29 K = 39 K, skupaj 52 K;

10. Šoštanj: Št. Janž na Vin. gori: L. Viher 8 K, Pristovšek 2 K, skupaj 10 kron;

11. Vransko: Braslovče 4.80 K, Gornjsko 5.40 K, Sv. Jurij p. Tabrom 8 K, Letuš 3 K, Loke pri Sv. Jurju pod Tabrom 3 K, Orlavaš 9 K (Zdošek 3 K, Brišnik 6 K), Vransko 7 K, skupaj 40.20 K;

12. Šmarje: Pristova 3 K. Skupaj v tem izkazu 428 K 63 v Vsota I. in II. izkaza 638 » 27 »

skupaj 1066 K 90 v

Iz okrajev Brežice, Celje, Gornji grad, Konjice, Sv. Lenart, Ptuj in Rogatec ni bilo nikakega prispevka, a tudi v teh okrajih živi stanovsko zavedno učiteljstvo. — Prvi tisočak je nabran, naj pride za njim drugi! Zrno do zrna!...

Kranjske vesti.

FRANJA POŽARJEVA.

V Zagorju na Pivki je umrla tovarišica Franja Požarjeva - Mavrova, učiteljica na Budanjah pri Vipavi in so-proga tovariša Vladimirja Požarja, ki je pa sedaj v vojni. — Šla je iskat zdravja k svoji sestri na Pivko, a tam jo je dohitela smrt, ko je že prej ugrabila oba njena otroka. Šola je ubila njeno zdravje, bridka usoda je uničila njeno rodovinsko srečo — smrt ji je prišla le kot rešilka iz strašnega trpljenja! — Rojena je bila na Grobišču leta 1888, maturirala je leta 1908, definitivno pa je bila nameščena leta 1911. — Bila je izvrstna učiteljica, preblaga mati in ljubeča žena. — Bodi ji ohranjen trajen spomin! Tovarišu Požarju pa, ki so ga zadeli tako siloviti udarci, izrekamo svoje iskreno sožalje!

UKAZ ZA VARSTVO DORAŠČUJOČE MLADINE.

Po ukazu najvišjega poveljnika (ces. ukaz z dne 23. maja 1915, dež. zak. št. 133), op.-št. 33.278 z dne 6. avgusta 1916, se določa na podlagi § 13., odstavek C, Najvišjih določil o območju političnih oblastvij z dne 19. januarja 1853, drž. zak. št. 10, in na podlagi § 54. obrtnega reda, drž. zak. št. 139 iz leta 1907., sledeče:

Doraščajočo mladino tvorijo moške in ženske osebe, ki še niso dopolnile 17. leta svoje starosti (mladostne osebe).

Mladostnim osebam je prepovedano javno kaditi tobak in potepati se po 9. uri zvečer po javnih potih, cestah, trgih in po drugih javnih napravah.

Mladostne osebe smejo obiskati vino-toče in pivotoče, točarne za kavo, avtomatske restavracije in vse druge gostilne in krčme le v spremstvu odraslih svojcev, varuhov, rediteljev ali drugih nadzorovalnih oseb (učiteljev, službenih gospodarjev ali delodajalcev, rokodelskih mojstrov in njihovih namestnikov).

Po 9. uri zvečer pa mladostne osebe ne smejo bivati v nobeni gostilni ali krčmi tudi v spremstvu odraslih ne.

V zganjetoče pa mladostne osebe sploh ne smejo.

Na potovanjih ali izletih iti v gostilno, da se nasitijo ali okrepčajo, ali hoja v kako stalno jedilno, kjer se redno obeduje vsak dan, ne spada pod določbe § 3.

Posestnikom varietejev, pevskih zabavišč in enakih podjetij je prepovedano puščati mladostne osebe k svojim prireditvam naj že pridejo v spremstvu ali brez spremstva odraslih svojcev ali nadzorovalnih oseb.

Mladostnim osebam je dovoljen obisk kinematografičnih predstav le, če se končajo te predstave pred 8. uro zvečer, in je vrhutega vsebina predstave spoznana kot primerna otrokom in mladostnim osebam.

Mladostnim osebam je prepovedano kvartirati na javnih krajih ali v javnih prostorih.

Mladostnim osebam moškega spola je prepovedan obisk javnih hiš in vlačug.